

24 Familjebeskattning

60 kap. IL
prop. 1989/90:110 s. 603 och 604, SkU30
prop. 1999/00:2
SOU 1989:2 s. 63-88
SOU 1997:2

Sammanfattning

I avsnittet behandlas reglerna i 60 kap. IL gällande egenföretagares fördelning av inkomster när make och barn arbetar i verksamheten.

Makar som tillsammans deltar i enskild näringsverksamhet kan sinsemellan fördela resultatet av verksamheten. Fördelningen sker på olika sätt utifrån om det är gemensam verksamhet eller medhjälpfall. Avdragsrätt föreligger inte för ersättning för arbete som utförts av egna barn under 16 år. För äldre barn får avdraget för ersättning för utfört arbete inte överstiga marknadsmässig ersättning.

Om verksamheten bedrivs i fåmansföretag eller fåmanshandelsbolag tar medhjälpande make själv upp sin ersättning för utfört arbete. Om ersättningen överstiger marknadsmässig ersättning beskattas överskjutande del istället hos den företagsledande maken. Ersättning för utfört arbete till egna barn under 16 år beskattas hos den av makarna som har den högsta inkomsten från företaget. Detsamma gäller för äldre barn till den del ersättningen överstiger marknadsmässig ersättning.

24.1 Enskild näringsverksamhet

Det skattemässiga resultatet av en enskild näringsverksamhet kan under vissa förutsättningar fördelas mellan makar. Man skiljer då mellan medhjälpfall och gemensam verksamhet, se avsnitt 24.2.

Genom lagstiftning 1976 infördes bestämmelser om inkomstuppdelning mellan makar vid beräkning av inkomst av jordbruksfastighet och av rörelse samt om ersättning till barn. Dessa regler har

i viss mån ändrats i samband med 1991 års skattereform.

RSV S 1995:24

RSV har meddelat rekommendationer för tillämpning av bestämmelserna (RSV S 1995:24).

24.1.1 Ersättning till barn

En enskild näringsidkare kan anställa eget barn i verksamheten och avlöna barnet för utfört arbete.

Ersättning för arbete som utförts av den skattskyldiges barn under 16 år får inte dras av i enskild näringsverksamhet eller inkomstslagen tjänst och kapital (60 kap. 2 § IL).

Är barnet över 16 år är avdragsrätten begränsad till marknadsmässig ersättning. Detta gäller oavsett om barnet är hemmavaran- de eller inte. Begränsningen till marknadsmässig lön är även till- ämplig på vuxna barn till näringsidkaren.

Ersättning som inte får dras av ska inte tas upp till beskattning hos barnet. Innebörden av avdragsförbudet är att ersättning som inte får dras av kommer att ingå i vinsten för näringsidkaren själv.

Barn och barns ålder

Ersättning till barn kan utgå, för arbete som utförts, från den tid- punkt under kalenderåret då barnet fyller 16 år (prop. 1999/00:2 del 2 s. 651.) Med barn avses också styvbarn och fosterbarn (2 kap. 21 § IL).

Marknadsmässig ersättning

Vad som utgör marknadsmässig ersättning kan i de flesta fall be- stämmas med utgångspunkt i gällande kollektivavtal. Utbildning och erfarenhet m.m. bör också beaktas vid bedömningen.

I de fall barnet inte varit heltidsanställt i verksamheten är det lämpligt att barnets föräldrar fortlöpande antecknar barnets ar- betstid och arbetsuppgifter för att de vid t.ex. förfrågan ska kunna visa att förutsättningar för avdragsrätt finns.

24.1.2 Ersättning till make

En enskild näringsidkare kan anställa make i verksamheten. Er- sättning för det arbete som utförs av den skattskyldiges make får emellertid inte dras av i den enskilda näringsverksamheten eller i inkomstslagen tjänst eller kapital (60 kap. 3 § IL). Detta innebär att beloppet kommer att ingå i vinsten av verksamheten. Vinsten kan sedan fördelas mellan makarna, se avsnitt 24.2.

Vad som sagts om make gäller även sambo som jämställs med make enligt 2 kap. 20 § IL.

Ersättning som inte får dras av ska inte tas upp hos maken.

24.2 Makar som tillsammans deltar i enskild näringsverksamhet

Makar som tillsammans deltagit i *enskild näringsverksamhet*, dvs. verksamhet som inte ingår i handelsbolag, kan, oavsett vem av dem som äger fastigheten eller rörelsekapitalet etc., fördela resultatet av verksamheten sinsemellan.

Reglerna för uppdelning av inkomsten är beroende av makarnas ställning i verksamheten. Man skiljer mellan två fall (60 kap. 4 och 5 §§ IL).

Medhjälpare

Medhjälparfall föreligger om den ena av makarna med hänsyn till utbildning, arbetsuppgifter och övriga omständigheter kan anses ha en ledande ställning i verksamheten och den andra maken inte har en sådan ställning.

Gemensam verksamhet

Gemensamt bedriven verksamhet föreligger om båda makarna kan anses ha samma ställning i verksamheten. Detta innebär emellertid inte något krav på företagsledande ställning för bägge makarna.

För gränsdragningen mellan företagsledare och medhjälpande make, se avsnitt 24.2.1.

Särskilda beräkningsenheter

All enskild näringsverksamhet som bedrivs av fysisk person ska hänföras till en enda näringsverksamhet. Detta kan leda till att resultatet av den verksamhet som makarna bedrivit tillsammans kommer att ingå i näringsverksamhet som består av flera olika verksamheter. Makarnas respektive näringsverksamheter kan därmed bli olika. Handelsbolag bildar en särskild näringsverksamhet hos delägaren, som är skild från den som hans egen verksamhet bildar.

Exempel

Antag att två makar tillsammans bedriver jordbruk. Den ene har därutöver en elbyrå och den andre en arkitektbyrå. Även de båda senare verksamheterna bedrivs som enskild näringsverksamhet. För den ene maken kommer då jordbruket och elbyrån att bilda en näringsverksamhet. För den andre kommer jordbruket att bilda en näringsverksamhet tillsammans med arkitektverksamheten.

Skillnad i beskattningskonsekvenser

Skillnaderna i beskattningskonsekvenser mellan medhjälparfall och gemensam verksamhet är ofta förhållandevis obetydliga. Medhjälparfallens begränsning till marknadsmässig ersättning (se avsnitt 24.2.2) får vanligtvis betydelse endast om verksamheten är mycket lönsam eller om ordinarie timersättning för de båda

makarnas arbetsinsatser är avsevärt olika. Den kan emellertid också få betydelse vid extraordinära intäkter.

Systemet för underskottsavdrag påverkar inte möjligheterna till inkomstuppdelning. Underskotten rullas vidare från ett år till nästa och kan på så sätt ackumuleras. I medhjälparfallet får emellertid inkomstfördelning inte göras när årets skattemässiga resultat *exklusive* inrullat underskott är negativt.

Exempel

B är medhjälpande make till A. Verksamheten visar för år 1 ett underskott om 20 000 kr och för år 2 ett överskott om 10 000 kr exkl. rullat underskott.

Inkomstfördelning kan inte ske för år 1 eftersom underskott föreligger.

För år 2 kommer verksamheten att visa ett totalt underskott om 10 000 kr (rullat underskott 20 000 - årets överskott 10 000). Inkomstfördelning kan dock ske betr. årets överskott 10 000 kr t.ex. på så sätt att B redovisar 5 000 kr som inkomst och A ett totalt underskott att rulla vidare till nästa år med 15 000 kr.

24.2.1.1 Företagsledande och medhjälpande make

I förarbetena till 1976 års lagstiftning gjorde departementschefen bl.a. följande uttalande i gränsdragningsfrågan (prop. 1975/76:77 s. 67 f).

”Enligt min mening är regler av det slag som skatteutredningen har föreslagit påkallade av rättviseskäl. I vissa fall kan det givetvis vara svårt att avgöra om gemensam verksamhet eller medhjälparfall föreligger. Svårigheterna bör dock inte överdrivas. I betänkandet har vissa omständigheter angetts som bör vara vägledande vid bedömningen. Sådan verksamhet som fordrar särskild utbildning eller kompetens bör normalt inte bereda större svårigheter. Har makarna i stort sett samma utbildning och deltar de i arbetet i lika mån finns det anledning att tillämpa reglerna för gemensam verksamhet. Är det däremot fråga om en verksamhet där krav på utbildning eller särskild kompetens inte direkt kan uppställas får ytterligare faktorer vägas in. Om två makar tillsammans driver ett jordbruk och är lika verkamma bör detta kunna bedömas som gemensam verksamhet, i synnerhet om de äger lika stor del av jordbruket och även har samma ekonomiska ansvar. Det nu sagda gäller även åtskilliga verksamheter i rörelseform där själva verksamheten som sådan utövas av båda makarna och samma

förhållanden i övrigt föreligger som i det nyss nämnda exemplet.

Däremot bör gemensam verksamhet i denna bemärkelse inte anses föreligga i alla de fall där en av makarna svarar för själva rörelseverksamheten som sådan (taxirörelse, byggnadsverksamhet, konsultverksamhet m.m.) under det att den andre maken svarar för t.ex. kontorsbetonade göromål, även om båda äger del i förvärvskällan.”

Samma bedömning oavsett företagsform

Vid 1991 års skattereform har föredragande statsrådet framhållit (prop. 1989/90:110 s. 604), att det ovan citerade uttalandet om gränsdragningen mellan gemensam verksamhet och medhjälpfall ”är vägledande både i direktägd verksamhet och i fåmansföretag där båda makarna är verksamma”. Uttalandet gjordes mot bakgrund av att företagsskattekommittén vid sin uppföljning funnit att strängare krav tycktes ha ställts för att anse båda makarna som företagsledare i ett fåmansföretag än för att anse en direktägd näringsverksamhet gemensamt bedriven. Försiktighet bör därför iaktas när det gäller tolkning av företagsledarbegreppet i äldre praxis om inkomstuppdelning i fåmansföretag (inklusive fåmanshandelsbolag). Vägledning bör främst sökas i den praxis som utvecklats beträffande direktägd näringsverksamhet. Som exempel kan nämnas rättsfallet RÅ83 1:69 där två makar ansetts gemensamt bedriva tomtrörelse oavsett att mannen varit lagfaren ägare till tomterna.

För att bedöma om båda eller endast en av makarna är att anse som företagsledare bör man beakta bl.a. verksamhetens art, makarnas arbetsuppgifter i företaget och om de har utbildning som kan anses ändamålsenlig med hänsyn till arbetsuppgifterna i företaget. Även sådan tidigare yrkeserfarenhet som kan ha betydelse med hänsyn till arbetsuppgifterna bör beaktas vid bedömningen av om även företagsledarens make har en med företagsledare jämförlig ställning i företaget. Hur ägandet i näringsverksamheten eller företaget fördelar sig mellan makarna saknar däremot i regel betydelse för denna bedömning. Om företaget har bildats, eller verksamheten startats, av den ene maken och om verksamheten kan anses vara direkt beroende av dennes arbetsinsats och särskilda kvalifikationer, bör den andre maken i allmänhet räknas som medhjälpande make. I andra fall bör båda makarna anses som företagsledare om de har sin huvudsakliga förvärvsverksamhet förlagd till näringsverksamheten eller företaget.

Har sådana förhållanden inträffat under året, som medför att den skattskyldige under endast viss del av året kan anses som företagsledare eller medhjälpande make, bör det förhållande som rått under större delen av året även gälla för resten av året. Undantag

häriifrån bör dock göras om den ene makens ställning i företaget har ändrats till följd av den andre makens död.

Frågan om vem som varit företagsledare har varit föremål för prövning i bl.a. RÅ 1980 1:80, RÅ 1986 ref. 3 och RÅ 1987 ref. 113. Inkomstuppdelningsreglerna i enskild näringsverksamhet har prövats i bl.a. RÅ83 1:69 och RÅ84 1:54.

24.2.2 Verksamhet med en företagsledande och en medhjälpande make

I medhjälparfallet anses verksamheten bedriven av den företagsledande maken. Hela överskottet eller underskottet ska enligt huvudregeln (60 kap. 6 § IL) tas upp av den företagsledande maken.

Överskott krävs för inkomstuppdelning

Inkomstuppdelning kan dock göras under förutsättning att näringsverksamheten ger överskott. Den inkomst som fördelas beräknas utan avdrag för egenavgifter. Den del av inkomsten av näringsverksamheten som tas upp hos den medhjälpande maken får inte överstiga vad som motsvarar marknadsmässig ersättning för dennes arbete. Vid fördelningen i belopp är den medhjälpande makens faktiska arbetsinsats direkt avgörande. Kopplingen till arbetsinsatsen motiveras av att en medhjälpande make har ungefär samma ställning som en utomstående som anställts i företaget och inte har det ansvar som följer av företagsledande arbetsuppgifter.

Lagreglerna om inkomstuppdelning i medhjälparfallen finns i 60 kap. 7 – 8 §§ IL.

Arbetsinsats

Något krav på en minsta omfattning av medhjälpande makens arbetsinsats finns inte. Enligt departementschefens (prop. 1976/77:41 s. 36) uttalande bör dock i regel inte beaktas telefonpassning och representation i bostaden.

Sjukpenning m.m.

Inkomstuppdelning får endast göras beträffande inkomster av själva verksamheten. Sålunda ska t.ex. sjukpenning beskattas hos den make som uppburit den.

Marknadsmässig ersättning

Marknadsmässig ersättning är vad som normalt betalas för motsvarande arbetsprestation på orten. Ersättningen kan i de flesta fall bestämmas med utgångspunkt i gällande kollektivavtal. Utbildning, branschfarenhet o.d. bör beaktas vid bedömning om ersättningen är marknadsmässig. Även andra bedömningsgrunder kan dock användas. Uppgift bör alltid lämnas i deklarationen efter vilka grunder ersättningen beräknats om den har överstigit 75 kr/tim (RSV S 1995:24 avsnitt 4.1.2). Med ersättning avses här medhjälpande makes del av inkomsten efter avdrag för egenavgifter. Före avdrag för egenavgifter blir beloppet 100 kr.

Vid beräkning av marknadsmässig ersättning bör hänsyn också

**Överflyttning till
företagsledaren**

tas till reglerna om semesterersättning.

Om ersättningen till medhjälpande make överstiger vad som kan anses marknadsmässigt, ska överskjutande del beskattas hos den företagsledande maken.

Vid överflyttning av inkomst från medhjälpande make till företagsledande make bör hänsyn tas till de kostnader den medhjälpande maken haft som om kostnaderna hade varit den företagsledande makens egna.

**Skälig ränta på
insatt kapital**

Om den medhjälpande maken även äger del i näringsverksamheten eller i det kapital som lagts ner i näringsverksamheten kan, enligt 60 kap. 8 § IL, ytterligare en del av inkomsten motsvarande skälig ränta som han kan ha uppburit på grund av sin äganderätt eller kapitalinsats hänföras till medhjälpande make. Skälig ränta, se avsnitt 24.3.6.

24.2.2.1 Aktiv eller passiv näringsverksamhet

**Aktiv eller passiv
verksamhet**

Gränsdragning mellan aktiv och passiv näringsverksamhet är beskrivet i avsnitt 5.18 i del 1.

**Medhjälpande
make**

Om den medhjälpande makens arbetsinsats i näringsverksamheten uppgår till ett timtal som motsvarar en tredjedels årsarbetskraft, hänförs dennes inkomst av förvärvskällan normalt till aktiv näringsverksamhet (2 kap. 23 § IL). Detta gäller all inkomst och inte bara den inkomst som avser faktisk arbetsinsats samt sjukpenning etc., utan i förekommande fall också den del som avser skälig ränta på insatt kapital.

Jämknings-skäl

Skulle den medhjälpande makens arbetsinsats inte uppgå till sådant timantal bör kravet på en tredjedels årsarbetskraft kunna jämkas med stöd av specialmotiveringen till numera upphävda 18 § KL (prop. 1989/90:110 s. 646). Reglerna om inkomstuppdelning infördes bl.a. för att inlemma medhjälpande make i socialförsäkringssystemet. Detta syfte skulle i stor utsträckning förfe-
las om inte kravet på en tredjedels årsarbetskraft kan jämkas.

När den medhjälpande makens arbetsinsats inte motsvarar en tredjedels årsarbetskraft, bör följande kunna vara vägledande vid gränsdragningen mellan aktiv och passiv näringsverksamhet för den medhjälpande maken.

För medhjälpande make som inte äger del i näringsverksamheten bör inkomsten hänföras till aktiv näringsverksamhet. Till medhjälpande make får i sådant fall inte hänföras större belopp än som motsvarar marknadsmässig ersättning för dennes faktiska arbetsinsats.

**Arbetsersättning
och ränta - samma
näringsverksam-
het**

För *medhjälpare make som äger del i näringsverksamheten* blir bedömningen beroende av hur stor del av den medhjälpare makens inkomst av näringsverksamhet som avser ränta på satsat kapital och hur stor del som avser faktisk arbetsinsats. Avser den medhjälpare makens inkomst av näringsverksamheten uteslutande eller så gott som uteslutande ränta på insatt kapital, bör hela inkomsten för den medhjälpare maken hänföras till passiv näringsverksamhet. Avser inkomsten uteslutande eller så gott som uteslutande marknadsmässig ersättning för den medhjälpare makens faktiska arbetsinsats bör den hänföras till aktiv näringsverksamhet. Övriga fall av kombinerad arbets- och ränteinkomst bedöms var för sig med hänsyn till omständigheterna. Det ligger därvid nära till hands att göra en likartad bedömning som för den företagsledande maken. Att både den beräknade ersättningen för arbetsinsatsen och den beräknade räntan ska hänföras till samma näringsverksamhet följer av 60 kap. 8 § IL.

Egenavgifter

Avdrag för avsättning för egenavgifter ska göras hos vardera maken för sig, 60 kap. 9 § IL.

24.2.3 Gemensamt bedriven verksamhet

Reglerna om inkomstuppdelning vid gemensam verksamhet finns i 60 kap. 10 § IL. Vardera maken ska ta upp den del av intäkterna och kostnaderna i verksamheten som är skälig med hänsyn till hans arbete och övriga insatser i verksamheten.

Bedömningen av om inkomsten ska hänföras till aktiv eller passiv näringsverksamhet ska göras självständigt för varje make. Vid gemensam verksamhet ingår det i förutsättningarna att makarna har i stort sett samma ställning i näringsverksamheten. Båda eller ingen av makarna är således företagsledande. Bedömningen bör därför normalt leda till samma resultat för båda makarna.

24.2.4 Hur sker fördelning?

**Uppgiftsskyldig-
heten enligt LSK**

När makar tillsammans deltagit i näringsverksamheten, behöver bara en av dem i sin självdeklaration lämna utförliga uppgifter om dess resultat och ställning m.m. Var och en måste dock i sin deklaration lämna uppgifter om arten och omfattningen av sitt arbete i verksamheten samt de övriga uppgifter som behövs för tillämpningen av 60 kap. 6-11 §§ IL (3 kap. 5 och 9 §§ LSK).

**Utgångspunkt
för inkomstfördel-
ningen**

Antingen det är fråga om medhjälparfall eller gemensam verksamhet är utgångspunkten för en eventuell inkomstfördelning mellan makarna densamma. Avgörande för om och hur inkomstfördelning får ske är i båda fallen resultatet *före* bl.a. avdrag för pensionsförsäkringspremie och avsättning för egenavgifter. Sjukpenning eller liknande ersättning som uppburits av makarna och

som har sin grund i näringsverksamheten ska inte ingå i det gemensamt beräknade resultatet utan ska redovisas av respektive make.

**Medhjälpfall -
inkomstfördelning
vid överskott**

I medhjälpfall kan inkomstfördelning göras endast vid positivt resultat. Det är endast resultatet av verksamheten under själva beskattningsåret som får fördelas. Avdrag får göras i näringsverksamheten för underskott som uppkommit föregående år. Detta avdrag görs av varje person för sig. Den företagsledande makens eventuella underskott från tidigare år kommer därför inte att påverka möjligheterna till inkomstuppdelning. Den andel av det positiva resultatet som förs över till den medhjälpare maken får inte överstiga det marknadsmässiga värdet av dennes arbetsinsats samt skälig ränta på insatt kapital. Dessutom ska medhjälpare make som intäkt ta upp egen sjukpenning etc. Var och en av makarna gör avsättning för egenavgifter med utgångspunkt i den egna inkomsten. Om avsättningen ska avse fulla socialavgifter eller löneskatt, beror på om inkomsten är att hänföra till aktiv eller passiv näringsverksamhet (avsnitt 26).

Det belopp som förs över till den medhjälpare maken får inte leda till underskott och inte heller öka ett underskott för den företagsledande maken. I medhjälpfallen kan alltså inkomstuppdelning aldrig göras vid underskott. Bestämmelserna kan dock i vissa fall leda till att medhjälpare make redovisar högre inkomst av näringsverksamhet än den företagsledande maken.

**Gemensam
verksamhet in-
komstfördelning
oavsett resultat**

Vid gemensam verksamhet är makarnas möjligheter att fördela resultatet sinsemellan större än i medhjälpfallet. Även underskott kan, och ska normalt, fördelas mellan makarna. Grundprincipen är att vardera maken ska taxeras för den inkomst av verksamheten som med hänsyn till hans arbete och övriga insatser i verksamheten skäligen tillkommer honom. Sedan inkomsten fördelats gör var och en av makarna avdrag för avsättning för egenavgifter, som vid aktiv näringsverksamhet ska avse de socialavgifter som belöper på inkomsten om maken i fråga inte fyllt 65 år och vid passiv näringsverksamhet särskild löneskatt. Uppburen sjukpenning etc. redovisas av var och en.

24.2.4.1 Expansionsfond och räntefördelning

Deltar makar tillsammans i enskild näringsverksamhet, ska kapitalunderlag för expansionsfond och räntefördelning delas upp mellan dem på grundval av deras delar av kapitalet i verksamheten. Se vidare avsnitt 21 och 22.

24.3 Fåmansföretag och fåmanshandelsbolag

24.3.1 Allmänt

För fåmansföretag och fåmanshandelsbolag finns det särskilda bestämmelser i 60 kap. 12-14 §§ IL avseende ersättning för utfört arbete till företagsledares make - som inte har sådan ställning – och företagsledares eller företagsledares makes barn.

Definitionerna av fåmansföretag och fåmanshandelsbolag är inlagda i 56 kap. 2 – 4 §§ IL, se del 3 avsnitt 9.2.1.

Reglerna omfattar inte bara ersättning för utfört arbete utan för närstående som är delägare i handelsbolaget också ersättning för i bolaget gjord kapitalinsats. Av prop. 1989/90:110 s. 603-604 framgår att man avsett att bestämmelserna ska täcka alla inkomster ifrån handelsbolaget.

24.3.2 Ersättning för arbete till barn

**Ersättning för
arbete till barn
under 16 år**

Betalar ett fåmansföretag eller fåmanshandelsbolag ersättning för arbete som utförs av företagsledarens eller företagsledarens makes barn under 16 år, ska hela ersättningen tas upp av den av makarna som har den högsta inkomsten från företaget, 60 kap. 12 § 1 st. IL. Har makarna lika stor inkomst från företaget, ska den äldsta maken ta upp ersättningen.

**Ersättning för
arbete till barn
som är 16 år eller
äldre**

Om barnet har fyllt 16 år, ska barnet ta upp ersättningen till den del den är marknadsmässig, 60 kap. 12 § 2 st. IL. Överskjutande del behandlas på samma sätt som gäller ersättning till barn som är under 16 år. Bestämmelsen kan således bli tillämplig på vuxna barn förutsatt att dessa inte själva är att betrakta som företagsledare.

**Avdrag för kost-
nader vid inkomst-
överföring**

Om företagsledaren eller dennes make beskattas för ersättning till företagsledarens eller dennes makes barn bör den som beskattas för ersättningen få tillgodoräkna sig även barnets kostnader som om dessa hade varit förälderns egna. Detta gäller endast i den utsträckning barnet inte kan tillgodoräkna sig kostnaderna mot inkomsterna från företaget.

Bestämmelserna gäller oavsett om barnet är hemmavarande eller ej. Med barn avses även styvbarn och fosterbarn (2 kap. 21 § IL).

24.3.3 Ersättning för arbete till medhjälpande make

I 60 kap. 13 § IL finns en begränsningsregel för uppdelning av inkomst från fåmansföretag och fåmanshandelsbolag mellan makar om den ena maken är företagsledare i företaget och den andra

maken inte har sådan ställning i företaget (medhjälpande make).

Med makar avses i detta sammanhang både gifta makar och personer som vid beskattningen jämföras med gifta (2 kap. 20 § IL). Som makar anses också personer av samma kön som registrerat sitt partnerskap enligt lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap.

Medhjälpande maken beskattas själv för ersättning för utfört arbete i företaget under förutsättning att ersättningen är att anse som marknadsmässig. För överskjutande del ska i stället företagsledaren beskattas (60 kap. 13 § IL). Med ersättning avses samtliga förmåner från företaget, antingen dessa lämnats som kontant lön eller i annan form.

Beskattas företagsledaren för ersättning till maken bör företagsledaren få tillgodoräkna sig makens kostnader. Detta gäller dock endast i den utsträckning som maken inte själv kunnat tillgodoräkna sig kostnaderna.

24.3.3.1 Företagsledare eller medhjälpare

Begränsningarna för inkomstuppdelning gäller endast i de fall en av makarna är företagsledare medan den andra inte är företagsledare i företaget. I de motsvarande regler som gäller för inkomstuppdelning i näringsverksamhet anges att den andra maken i så fall är medhjälpande make (60 kap. 5 § IL). Om i stället båda makarna är att anse som företagsledare i fåmansföretaget godtas normalt den av makarna gjorda inkomstuppdelningen. I princip gäller detta också i de fall ingen av makarna anses som företagsledare.

Bestämmelsen är tillämplig på såväl fåmansföretag som fåmanshandelsbolag. I prop. 1989/90:110 s. 604 sägs att departementschefens uttalande i prop. 1975/76:77 angående gränsdragningen mellan gemensam verksamhet och medhjälpfall fortfarande får anses vägledande både i direktägd verksamhet och i fåmansföretag, se avsnitt 24.2.1.

Se vidare del 3 avsnitt 9.2.2

24.3.4 Marknadsmässig ersättning för utfört arbete

Med marknadsmässig ersättning avses vad som normalt betalas för motsvarande arbetsprestation på orten. Vad som kan anses som marknadsmässig ersättning för olika yrkeskategorier framgår av lönestatistik, kollektivavtal m.m. Utbildning, branscherefarenhet o.d. beaktas vid denna bedömning. Uppgift bör normalt lämnas om de grunder ersättningen beräknats efter. Någon sådan

uppgift behöver dock inte bifogas om ersättningen inte överstiger 90 kr per timme.

Samtliga ersättningar och förmåner från företaget bör beaktas vid bedömningen av om ersättningen överstiger marknadsmässig ersättning för utfört arbete. Vidare bör sådana ersättningar som har ett direkt samband med verksamheten i företaget beaktas, t.ex. utbetalningar och förmåner som lämnas av personalstiftelse som hör till företaget eller av ett företag som är närstående till fåmansföretaget. Däremot bör skälig utdelning eller ränta på insatt resp. lånat kapital inte beaktas vid bedömningen.

Utredningsgräns

Den ovan nämnda timersättningen på 90 kr är inte främst att se som uttryck för marknadsmässig ersättning. Den anger i stället i vilka fall utbetalad ersättning särskilt bör motiveras. Beloppsgränsen avser tjänsteinkomster för vilka arbetsgivaren erlägger arbetsgivaravgifter. Med hänsyn till att medhjälpande make och barn som är delägare i handelsbolag själva betalar egenavgifter eller särskild löneskatt får den ovan angivna timersättningen i sådana fall höjas med ett belopp som motsvarar nämnda avgifter.

24.3.4.1 Arbete i bostaden

I tidigare lagstiftning fanns särskilt reglerat vad som gällde för arbete i makarnas egen bostad. Denna bestämmelse finns inte längre kvar. Angående arbete utfört i bostaden anfördes i prop. 1976/77:41 s. 36 följande

Arbetsinsatsens betydelse för verksamheten

”Vid tillämpning av den här föreslagna 400-timmarsspärren bör, liksom enligt nuvarande regler, arbete i makarnas gemensamma bostadsutrymme få medräknas om det med hänsyn till rörelsens art och andra sådana omständigheter föreligger skäl till det. Detta får anses innebära att medhjälpande makes arbetsinsats ska bedömas med utgångspunkt i dess betydelse för verksamheten och utan hänsyn till var arbetet är förlagt. Bedrivs verksamheten i särskilda lokaler bör dock enligt min mening arbete i hemmet normalt få medräknas endast om arbetet avser klart angivna arbetsuppgifter med omedelbar anknytning till verksamheten. Telefonpassning och medverkan vid representation bör t.ex. som regel inte beaktas. Hänför sig företagsinkomsten till uppdrag som företagsledaren utför vid sidan av ordinarie arbete bör vidare, oavsett om särskild arbetslokal finns eller inte, inkomstuppdelning godtas endast i rena undantagsfall. Ett allmänt påstående om att medhjälpande make har medverkat i privat konsultverksamhet eller vid utarbetande av tidningsartiklar e.d. bör alltså inte grunda någon rätt för medhjälpande make att beskattas för en del av...”

Utgången i RÅ 1986 ref. 3 ligger i linje med nämnda uttalande. RR betonar i rättsfallet arbetsinsatsens betydelse framför var arbetet utförts.

Ovan citerade uttalande får anses gälla även idag. Föredragande statsrådet anförde i prop. 1989/90:110 s. 604 följande

**Telefonpassning
och representation**

”Avgörande för inkomstuppdelningen ska i stället vara den medhjälpande makens faktiska arbetsinsats och ersättningsens marknadsmässighet. Liksom tidigare bör telefonpassning och representation i bostaden inte beaktas.”

24.3.5 Särskilt om ersättning från fåmanshandelsbolag

För make eller barn som är delägare i ett handelsbolag gäller samma regler för inkomstslag som för andra delägare. Även om ersättningen benämns lön, arvode eller ränta på insatt kapital ska den således hänföras till det inkomstslag som gällt om handelsbolaget varit skattskyldigt, dvs. normalt näringsverksamhet (i vissa fall kapital) och till den näringsverksamhet eller de näringsverksamheter som finns i handelsbolaget. Även underskott kan fördelas på närstående som är delägare i bolaget.

Inkomst av näringsverksamhet kan vara aktiv eller passiv för medhjälpande make eller barn (jämför vad som gäller i enskild näringsverksamhet, avsnitt 24.2.2.1, se även del 3 avsnitt 2.2.3.4).

För make eller barn som inte är delägare i bolaget beskattas ersättningen i inkomstslaget tjänst. De kan inte tillföras del av ett underskott i handelsbolaget.

Bestämmelserna om inkomstfördelning i fåmanshandelsbolag redovisas även schematiskt i avsnitt 24.3.7.

24.3.6 Ersättning till barn eller make som är delägare i fåmanshandelsbolag

Av 60 kap. 14 § IL framgår att bestämmelserna om ersättning till medhjälpande make och barn till företagsledare eller företagsledares make för utfört arbete även gäller i fråga om medhjälpande make och barn som är delägare i fåmanshandelsbolaget, vid beräkning av resultatet från handelsbolaget.

Barn

Till den del inkomsten motsvarar ersättning för utfört arbete tillämpas, i fråga om barn som är delägare i ett fåmanshandelsbolag där barnets förälder eller förälders make är företagsledare vad som anges under avsnitten 24.3.2.

**Medhjälpande
make**

Vad avser make som är delägare i ett fåmanshandelsbolag där den andra maken är företagsledare gäller för inkomst till den del denna motsvarar ersättning för utfört arbete vad som anges under avsnitt 24.3.3.

Bestämmelserna om ersättning till medhjälpande make och barn, som fanns även i tidigare lagstiftning, har ansetts begränsade till att omfatta fördelning av arbetsinkomst. För att åstadkomma en begränsning av möjligheterna till inkomstuppdelning i övrigt i handelsbolag infördes vid skattereformen bestämmelse avseende ersättning för kapitalinsats (prop. 1989/90:110 s. 604).

**Ersättning för
kapitalinsats**

Vardera delägaren beskattas själv för inkomst till den del denna motsvarar skälig avkastning på kapitalinsatsen i bolaget. Resterande del ska tas upp hos företagsledaren, 60 kap. 14 § 3 st. IL. Om delägaren är ett barn och båda makarna har inkomst från bolaget, ska ersättningen tas upp av den maken som har den högsta inkomsten från bolaget. Har makarna lika hög inkomst från bolaget, tas inkomsten upp av den äldsta maken. Bestämmelsen gäller oavsett barnets ålder.

Skälig ränta

Skälig ränta på kapitalinsatser kan i allmänhet uppskattas med utgångspunkt i statslåneräntan vid utgången av november månad året före beskattningsåret med tillägg av fem procentenheter. Med insatt kapital avses i normalfallet vad som i genomsnitt av den behållna kapitalförmögenheten varit insatt under beskattningsåret i handelsbolaget. Av praktiska skäl kan godtas att genomsnittsberäkningen sker utifrån insatt kapital vid ingången respektive utgången av beskattningsåret. Om större variationer i insatt kapital förekommit under beskattningsåret bör emellertid detta beaktas vid genomsnittsberäkningen.

**24.3.7 Schema – inkomstfördelning i
fåmanshandelsbolag**

Hur stor del av ersättningen till företagsledarens make och barn får beskattas hos dem själva?

1. Den närstående är inte delägare i handelsbolaget (inkomst av tjänst)

Företagsledarens make	
- som själv är företagsledare	Hela ersättningen
- som själv inte är företagsledare	Den marknadsmässiga delen
Barn under 16 år	0 kr
Barn, 16 år och äldre	Den marknadsmässiga delen

2. Den närstående är delägare i bolaget (inkomst av näringsverksamhet)

	Ersättning för arbete	Ränta på insatt kapital
Företagsledarens make		
- som själv är företagsledare	Hela ersättningen	Hela ersättningen
- som själv inte är företagsledare	Den marknads- mässiga delen	Skälig ersättning
Barn under 16 år	0 kr	Skälig ersättning
Barn, 16 år och äldre	Den marknads- mässiga delen	Skälig ersättning